GLISTA DA RECUMANDAZIUN DAL PATRIMONI CULTURAL IMMATERIAL EN SVIZRA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Departament federal da l'intern DFI
Ufficzi federal da cultura UFC

Lebendige Traditionen
Traditions vivantes
Tradizioni viventi
Tradiziuns vivas

CONTEXT

La Svizra ha ratifitgà l'onn 2008 la Convenziun da l'UNESCO dal 2003 per la preservaziun dal patrimoni cultural immaterial. Ella ha inizià dapi lura ina politica globala da preservaziun, da promoziun e da perscrutaziun en connex cun las tradiziuns vivas ch'existan en Svizra. Tranter il settember 2010 ed il settember 2012 è vegnida realisada ina emprima etappa impurtanta da quest process cun stabilir in inventari naziunal. Quest inventari porta il titel «Glista da las tradiziuns vivas en Svizra» ed è accessibel sin **www.tradiziuns-vivas.ch**

Quai è stada l'emprima etappa per metter en vigur la convenziun da l'UNESCO en Svizra. En in segund pass èn vegnidas identifitgadas las tradiziuns che pudessan vegnir inscrittas sin las glistas internaziunalas dal patrimoni cultural immaterial da l'UNESCO. En mars dal 2013 ha il Departament federal da l'intern furmà ina gruppa d'expertas e d'experts cun la finamira da stabilir ina «glista da recumandaziun» dal patrimoni cultural immaterial en Svizra. Il Cussegl federal ha dà a questa gruppa il mandat dad inoltrar in rapport cun recumandaziuns davart candidaturas pussaivlas per las glistas internaziunalas. Il rapport da questa gruppa è da caracter consultativ.

Il rapport detaglià da la gruppa d'expertas e d'experts è accessibel sin **www.bak.admin.ch/PCI**

LA PROCEDURA DA SELECZIUN

La gruppa d'expertas e d'experts incumbensada da stabilir ina «glista da recumandaziun» dal patrimoni cultural immaterial en Svizra ha cumenzà sia lavur en mars dal 2013 e l'ha terminada en zercladur dal 2014. Ella ha analisà las tradiziuns inscrittas en las «Glista da las tradiziuns vivas en Svizra», ils principis ed ils criteris definids da la convenziun da l'UNESCO e fatg diversas consideraziuns strategicas en connex cun la situaziun svizra e las dinamicas internas da l'UNESCO. Las expertas ed ils experts han decidì da proponer candidaturas svizras a basa da las caracteristicas suandantas: lur potenzial da senn e d'identificaziun (impurtanza per ina gronda diversitad da gruppas culturalas preschentas en Svizra); lur potenzial da renovaziun e da durabilitad (dinamissem e svilup da las tradiziuns, impurtanza per las novas generaziuns) ; lur exemplaritad (originalitad da las tradiziuns, diversificaziun da las glistas da l'UNESCO); e finalmain lur potenzial d'irradiaziun internaziunala (siond che la convenziun dat la prioritad a candidaturas multinaziunalas).

A basa da quests criteris ha la gruppa d'expertas e d'experts identifitgà otg tradiziuns existentas sin il territori svizzer ch'ella ha recumandà al Cussegl federal sco candidaturas per las glistas internaziunalas. En october dal 2014 ha il Cussegl federal acceptà questas proposiziuns e sustegnì uschia er la publicaziun da la «glista da recumandaziun» e dal rapport da la gruppa d'expertas e d'experts.

LA GESTIUN DAL PRIVEL DA LAVINAS

La gestiun dal privel da lavinas surpiglian las guidas da muntogna ed ils responsabels da las telefericas cun il sustegn da scienziads spezialisads. Ella implitgescha ina vasta paletta da tecnicas e praticas immaterialas e scientificas: il studi da las precipitaziuns (vents, plievgia, bunatscha), da las vettas da naiv e dals tips da flocs da naiv, la prevenziun ed il salvament da sportists d'enviern... Questa lavur, realisada per amur da las muntognas malgrà lur privels, na sumeglia en realitad betg als purtrets idillics dals chauns dal Grond Son Bernard cun lur buttiglias da vinars enturn culiez, anzi, ella è pretensiusa e pretenda bler engaschament sin il terren e davos las culissas. Per l'ina ston vegnir reducidas las ristgas stgaffind rempars natirals u artifizials. Per l'autra ston vegnir sensibilisads skiunzs e spassegiaders cun infurmaziuns precisas e constantamain actualisadas davart las ristgas existentas. E per finir ston las cundiziuns vegnir analisadas sin il terrain per pudair applitgar diversas mesiras da protecziun e gestiun da lavinas sco per exempel il sajettar lavinas. Questa analisa da las ristgas vegn fatga a basa d'ina savida informala e scientifica tradida dapi plirs tschientaners. Er sche questa lavur è marcada d'ina professiunalisaziun creschenta, dovri anc adina enconuschientschas intimas e persunalas da l'ambient e dal terren direct – d'ina vallada, d'ina costa, etc. – che pretendan ina transmissiun intensiva da savida tranter persunas expertas e laics interessads.

L'ARTISANADI DA LA MECANICA D'URAS

La fabricaziun da la mecanica d'uras en Svizra vegn realisada ozendi en in context modern ed industrial cun ina dimensiun mundiala. Ma ella sa basa tuttina fin oz sin praticas da gener quasi exclusivamain manual – sin professiuns sco glimader, turnader, polier, constructur da quadrants, gravader, tschenta-plachettas, spezialist da rebattadira e maister urer. Questas tecnicas manualas èn il fundament per declerar la fabricaziun d'uras sco pratica patrimoniala. Questa dinamica sa manifestescha particularmain en la fabricaziun d'automats e da stgatlas da musica a Sainte-Croix che ha conservà sia dimensiun d'artisanadi. Ils abitants da la regiun èn spezialmain superbis da quest inschign manual ed ins discurra perfin dal « esprit de Sainte-Croix » sco simbol per in grond respect da la lavur artisanala. Questa candidatura metta en evidenza l'impurtanza da la scolaziun dals urers e da l'inschign uman anc adina indispensabel per l'innovaziun e la precisiun tecnica. Ultra da quai vegn suttastritgà che questas manufacturas e l'inschign dals urers han – sper lur funcziun economica evidenta – er influenzà profundamain l'urbanissem e la realitad sociala quotidiana da quellas regiuns. La fabricaziun d'uras transporta in'atgna simbolica che cumbinescha la precisiun, la raffinezza mecanica e la mesiraziun dal temp e che marca fin oz las identitads localas e regiunalas.

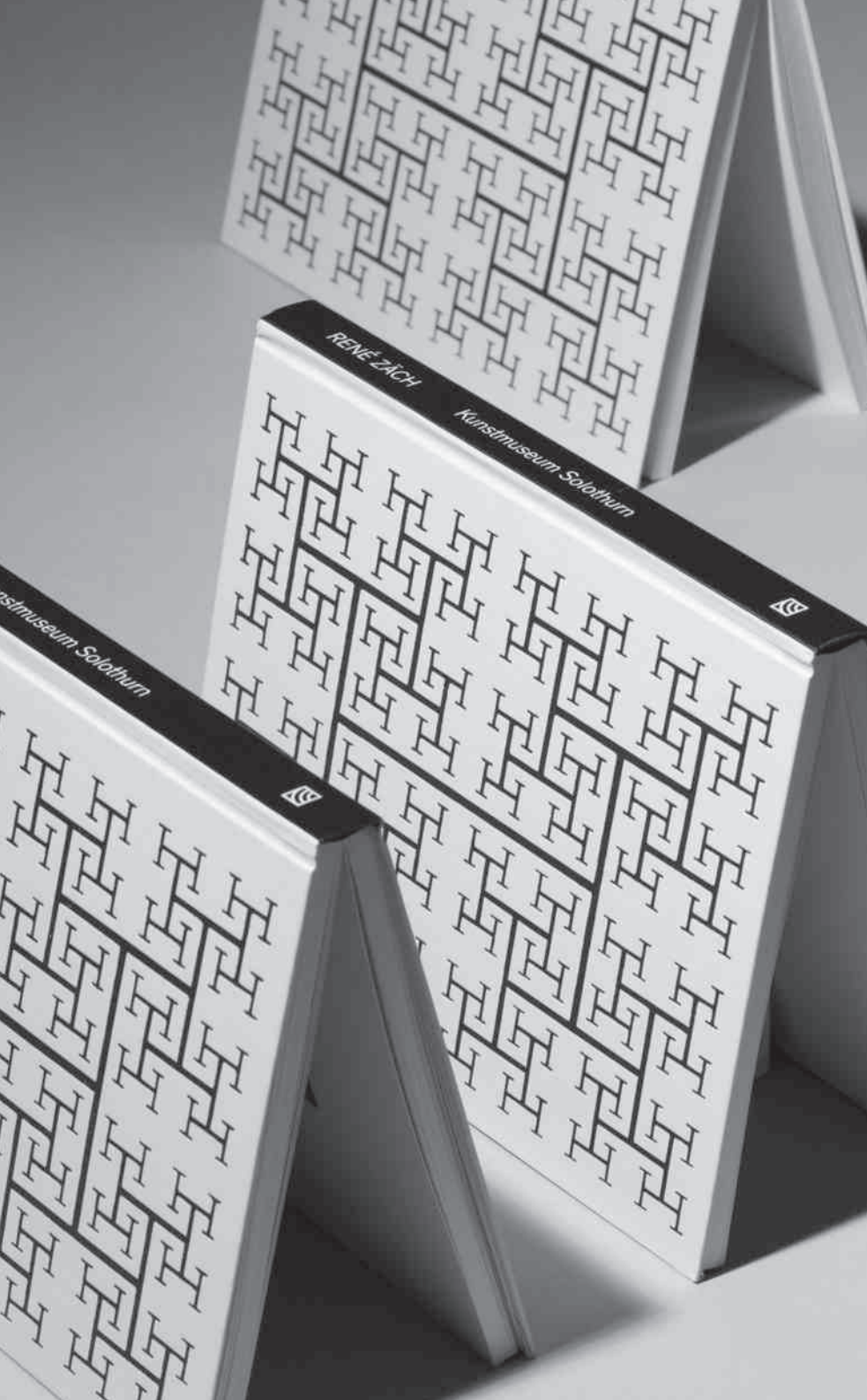
RENÉ ZÄCH
Kunstmuseum Solothurn
stmuseum Solothurn

IL DESIGN GRAFIC E LA TIPOGRAFIA EN SVIZRA

Il design grafic e la tipografia èn instruments da la communicaziun visuala omnipreschents en noss mintgadi. Els influenzeschan l'aspect da placats, cudeschs, logos, inserats, paginas d'internet e d'auters elements da la communicaziun. Els transmettan infurmaziuns, influenzeschan opiniuns e transportan valurs. Pervi da lur lunga tradiziun, da la buna situaziun economica e d'in excellent nivel da scolaziun en quellas domenas han il design grafic e la tipografia ina gronda impurtanza en Svizra. En la pratica professiunala sa manifestescha l'engaschament tant per la furma ed il cuntegn sco per la funcziun dals texts ed objects en il spazi public. Questa pratica sa basa sin ina sistematica e sin principis stricts che evolueschan dentant cun la tecnica e cun las exigenzas socialas per garantir ina communicaziun efficazia. Sco vecturs d'identitad, da cuntinuitad e da diversas concepziuns dal mund na sa limiteschan il design grafic e la tipografica betg ad ina communitad locala, mabain vegnan sviluppads ed elavurads en raits informalas da stgomis activs a livel mundial. Ina candidatura che sa focusescha sin la contribuziun svizra al design grafic ed a la tipografia internaziunala permetta damai da suttastritgar la realitad d'in element da patrimoni cultural immaterial che nascha dal dialog intercultural e che sa perpetuescha grazia a sia circulaziun internaziunala.

LA STAGIUN D'ALP EN SVIZRA

Il term «stagiun d'alp» sa referescha a la lavur dals allevaturs da muvel investida durant ils mais da stad sin las alps per nizzegiar cun lur scossas ils pasculs da muntogna. Questa lavur cumpiglia ina fitg gronda paletta da praticas, las principalas tranter quellas èn il pertgirar muvel, la tgira da la prada e la producziun da chaschiel d'alp. Independentamain sche la chargiada d'alp vegn fatga da maniera tradiziunala u motorisada, premetta ella mintga giada ina analisa specifica da la qualitad da l'erva sin ils auts e da las cundiziuns meteorologicas. Il transferiment da las scossas d'ina alp a l'autra durant la stagiun e la data da la stgargiada d'alp dependan da las medemas observaziuns. Malgrà la mecanisaziun creschenta da l'agricultura dovran ils allevaturs fin oz numerusas tecnicas artisanalas en lur mintgadi. La savida specifica davart la natira e l'ambient vegn transmessa durant mintga stagiun d'alp. Las chargiadas e stgargiadas d'alp èn er in simbol per la stretga relaziun da la Svizra cun sias tradiziuns e vegnan per part nizzegiadas en quest senn er per il turissem, mintgatant da maniera folcloristica. En tut las regiuns svizras nua che vegn allevà muvel è la stagiun d'alp caracterisada da diversas tradiziuns e praticas che suondan in chalender specific (far fain selvadi, trair la sort per las alps, cumbats da vatgas, chargiadas d'alp, clom d'avemaria, cloms d'uraziun, fieras d'alp, festas per chargiadas e stgargiadas d'alp, etc.).

IL JODEL

Il jodel è ina maniera da chantar senza text e senza pleds che consista en in passadi senza transiziun da la vusch natirala al falset e viceversa. Il jodel sa basa sin cumbinaziuns da vocals e consonants senza significaziun. Ils stils dal jodel cumpiglian in grond spectrum sonor che tanscha da chant cultivà da gener quasi classic fin a cloms arcaics. En Svizra vegnan differenziads il jodel natiral ed il jodel chantà. Ils jodels natirals consistan da melodias senza text caracteristicas per mintga regiun. Il jodel chantà consista da strofas chantadas e d'in refrain jodlà. Las collecziuns da jodel chantà represchentan ina gronda multifariadad da cumposiziuns che varieschan tenor melodias, cuntegns, stils, armonias e ritmus. Quests dus tips da jodel vegnan interpretads da furmaziuns che chantan tant a capella sco er accumpagnadas d'instruments. Il jodel è ina pratica fitg derasada en Svizra che vala sco furma musicala caracteristica ed è fitg populara fin oz. La tecnica dal jodlar vegn transmessa en divers contexts: en famiglia, en societads e tranter chantaduras e chantadurs.

LAS PROCESSIUNS DA L'EMNA SONTGA A MENDRISIO

Las processiuns da l'emna sontga, documentadas dapi la segunda mesadad dal 17avel tschientaner, han lieu las sairas da la gievgia sontga e dal venderdi sontg en la citad veglia da Mendrisio. Per questa chaschun vegn stizzada l'illuminaziun da las giassas e vias ed i sa derasa la glischur dals «transparents»: grond maletgs glischants che vegnan postads lung la ruta da la processiun e che represchentan scenas dals Evangelis u dal Vegl Testament. Ils transparents ils pli vegls èn vegnids picturads vers la fin dal 18avel tschientaner dad artists sco Giovan Battista Bagutti di Rovio ed en il 19avel tschientaner dad Augusto e Francesco Catenazzi da Mendrisio. Auters maletgs glischants èn vegnids realisads pli da curt d'artists locals, savens per incumbensa da persunas privatas. En lur totalitad constitueschan questas tailas particularas in patrimoni da gronda valur istorica e teologica. Durant la processiun da la gievgia sontga (*Funziün di Giüdee*) preschentan dunsainas d'acturs laics la passiun da Cristus en ina seria da scenas che sa basan sin l'Evangeli. A questas represchentaziuns participeschan chavaltgaders, schuldads romans e figuras biblicas en costums pompus. La processiun dal venderdi sontg (*Enterro*) è modesta e solenna ed è cunzunt caracterisada da la spiritualitad. A questa processiun participeschan passa 600 commembers da differentas confraternitads ed associaziuns religiusas.

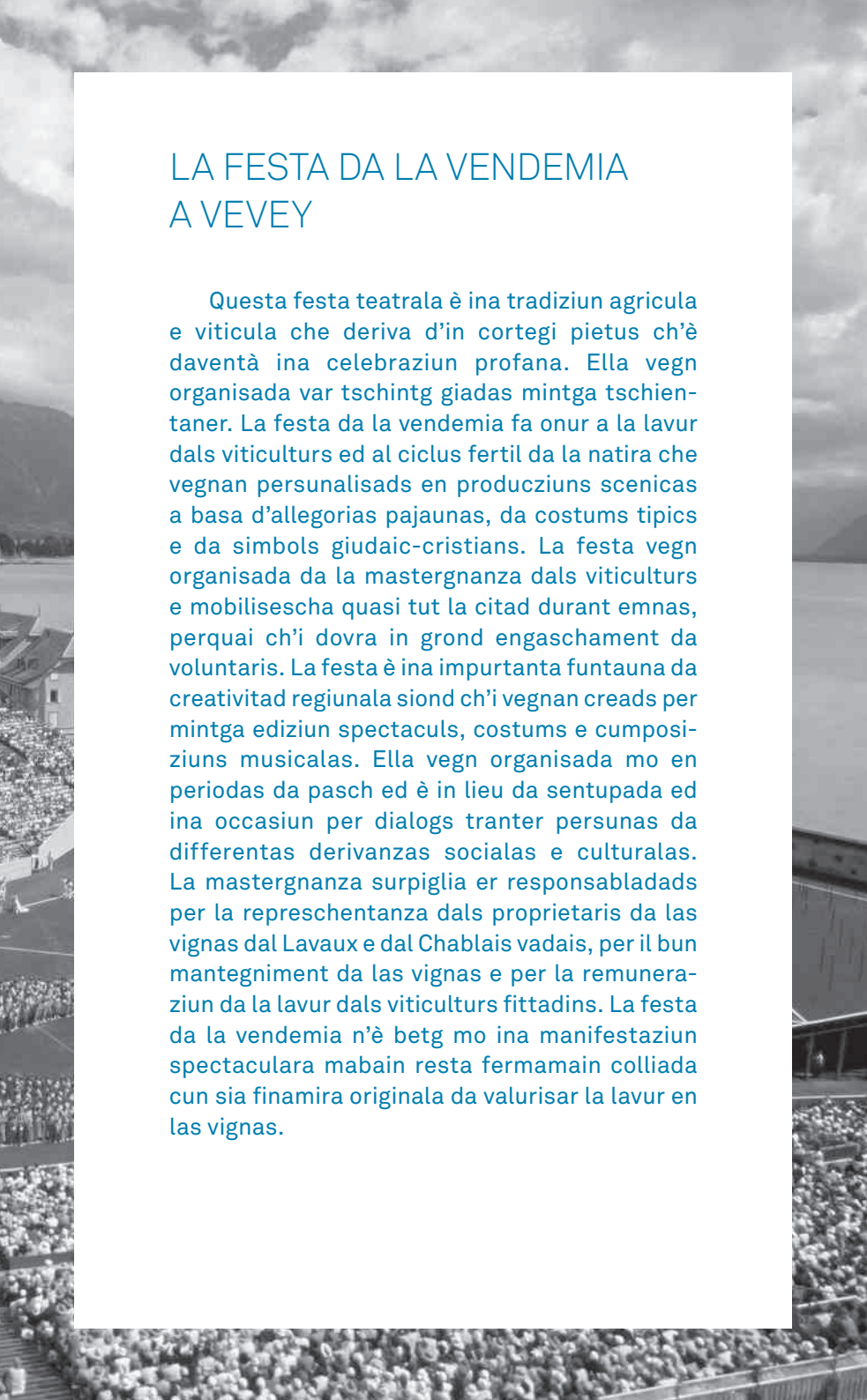

LA FESTA DA LA VENDEMIA A VEVEY

Questa festa teatrala è ina tradiziun agricula e viticula che deriva d'in cortegi pietus ch'è daventà ina celebraziun profana. Ella vegn organisada var tschintg giadas mintga tschientaner. La festa da la vendemia fa onur a la lavur dals viticulturs ed al ciclus fertil da la natira che vegnan persunalisads en produczіuns scenicas a basa d'allegorias pajaunas, da costums tipics e da simbols giudaic-cristians. La festa vegn organisada da la mastergnanza dals viticulturs e mobilisescha quasi tut la citad durant emnas, perquai ch'i dovra in grond engaschament da voluntaris. La festa è ina impurtanta funtauna da creativitad regiunala siond ch'i vegnan creads per mintga ediziun spectaculs, costums e cumposiziuns musicalas. Ella vegn organisada mo en periodas da pasch ed è in lieu da sentupada ed ina occasiun per dialogs tranter persunas da differentas derivanzas socialas e culturalas. La mastergnanza surpiglia er responsabladads per la represchentanza dals proprietaris da las vignas dal Lavaux e dal Chablais vadais, per il bun mantegniment da las vignas e per la remuneraziun da la lavur dals viticulturs fittadins. La festa da la vendemia n'è betg mo ina manifestaziun spectaculara mabain resta fermamain colliada cun sia finamira originala da valurisar la lavur en las vignas.

IL TSCHAIVER DA BASILEA

Durant il tschaiver da Basilea vegnan persifladas e caricadas cun bler spiert ed umur las absurditads, mendas ed errurs da la politica e da la societad locala, naziunala ed internaziunala da l'onn passà. A questa finamira servan costums, mascras (gniffas), laternas, requisits da fantasia ed il dialect basilais. Il tschaiver cumenza il glindesdi suenter mesemna da tschendra cun il «morgenstraich» la damaun a las quatter en la citad veglia cumplettamain stgira. Las vias vegnan illuminadas unicamain da las numerusas laternas grondas che vegnan tratgas e purtadas e da las laternas pitschnas ch'ils tamburs e flautists portan sin lur chaus. Il glindesdi e la mesemna suentermezdi han lieu grond cortegis da tschaiver che vegnan organisads da las cliccas. La saira giran gruppas da musicants tras las giassas. Il mardi suentermezdi organiseschan blers uffants e creschids agens cortegis, las sairas tutgan a las musicas da tschaiver. Fitg impurtantas èn er las gruppas da «schnitzelbank» che dechantan lur poesias satiricas en tschalers e restaurants. Il tschaiver da Basilea è enconuschent lunsch suror ils cunfins da la citad e dal pajais. Al medem temp resta el fermamain collià cun la citad ed è in element identitar per ina gronda part da la populaziun. Il tschaiver da Basilea è ina tradiziun particularmain ritga che reunescha divers elements ed aspects dal patrimoni cultural immaterial.

LAS PROXIMAS ETAPPAS

Actualmain pon ils pajais che han ratifitgà la convenziun da l'UNESCO inoltrar per regla generala in dossier da candidatura per onn e quai mintgamai en mars. L'emprim dossier svizzer pudess damai vegnir inoltrà en mars dal 2015. Suenter ch'in dossier vegn inoltrà, datti mintgamai ina examinaziun minuziusa tras ils organs da la convenziun avant che la tradiziun po vegnir inscritta en la glista internaziunala. Questa inscripziun vegn fatga a basa d'ina decisiun dal comité intergu-vernamental da la convenziun a chaschun da sia radunanza l'atun da l'onn suandant. L'emprima candidatura svizra pudess damai vegnir inscritta en la Glista represchentativa dal patrimoni cultural immaterial da l'umanitad en november dal 2016. Igl è previs dad inoltrar mintg'onn in dossier svizzer, sch'i na dat betg modificaziuns en las proceduras da la convenziun.

Las otg tradiziuns preschentadas en questa broschura vegnan documentadas en in dossier da candidatura detaglià che vegn redigì durant ils proxims onns en stretga collavuraziun cun las communitads ed organisaziuns che pratitgeschan questas tradiziuns. Ils titels inditgads en questa broschura pon anc vegnir modifitgads durant questa procedura.

CO VAI VINAVANT EN SVIZRA ?

Sper las otg tradiziuns che vegnan inoltradas sco candidaturas tar l'UNESCO cuntinuescha la politica da la Confederaziun a favur da la preservaziun dal patrimoni cultural immaterial. La « Glista da las tradiziuns vivas en Svizra » che constituescha l'inventari naziunal da la Svizra en connex cun la convenziun, vegn actualisada regularmain cun sustegn d'ina gruppa accumpagnanta cumponida da represchentantas e represchentants dals chantuns e da la societad civila.

La promoziun da las tradiziuns vivas en Svizra fa part da las mesiras actualas da l'Uffizi federal da cultura e da la Fundaziun Pro Helvetia.

www.tradiziuns-vivas.ch
www.bak.admin.ch
www.prohelvetia.ch

F. JUNOD

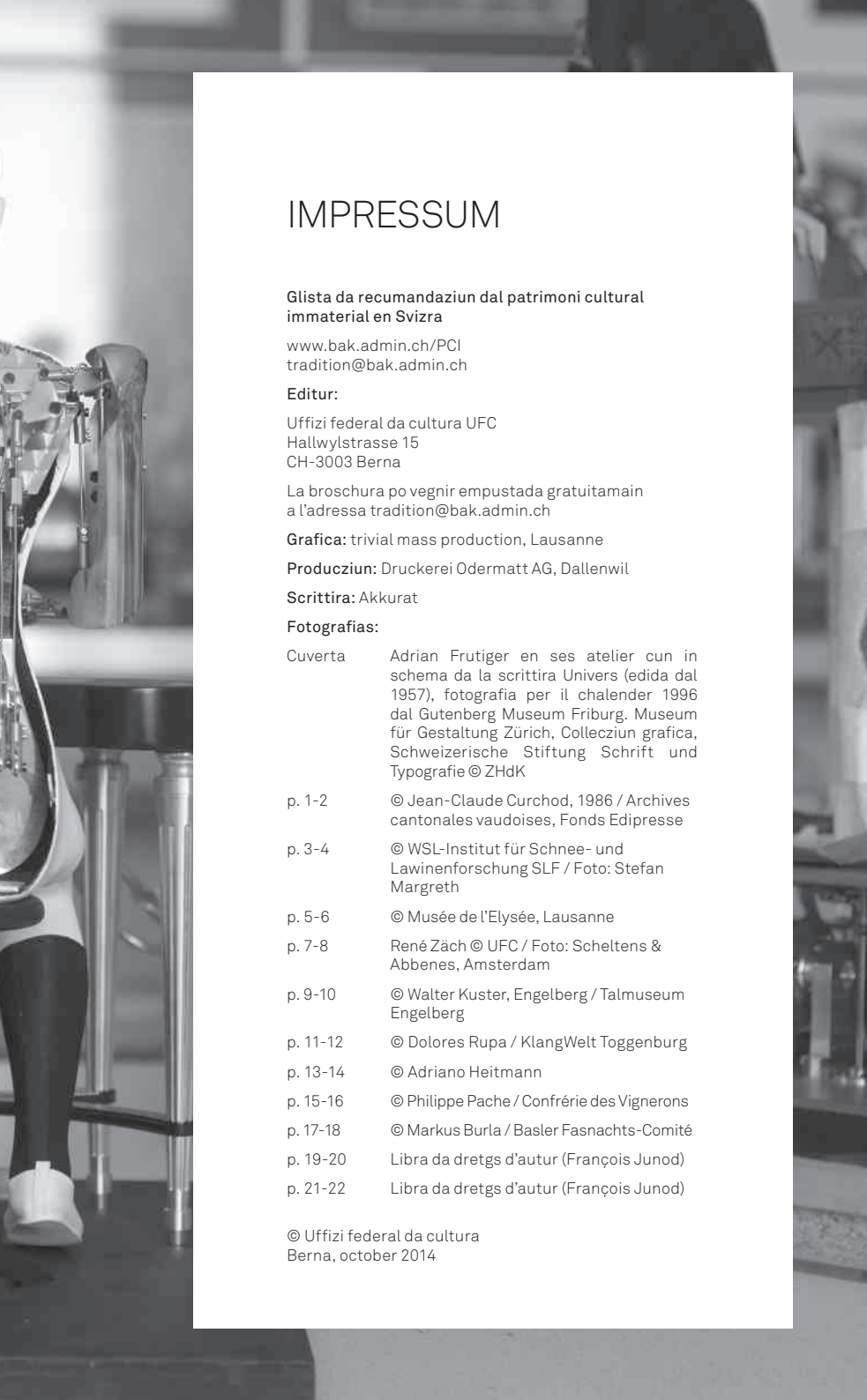

IMPRESSUM

Glista da recumandaziun dal patrimoni cultural immaterial en Svizra

www.bak.admin.ch/PCI
tradition@bak.admin.ch

Editur:

Uffizi federal da cultura UFC
Hallwylstrasse 15
CH-3003 Berna

La broschura po vegnir empustada gratuitamain a l'adressa tradition@bak.admin.ch

Grafica: trivial mass production, Lausanne

Producziun: Druckerei Odermatt AG, Dallenwil

Scrittira: Akkurat

Fotografias:

Cuverta	Adrian Frutiger en ses atelier cun in schema da la scrittira Univers (edida dal 1957), fotografia per il chalender 1996 dal Gutenberg Museum Friburg. Museum für Gestaltung Zürich, Collecziun grafica, Schweizerische Stiftung Schrift und Typografie © ZHdK
p. 1-2	© Jean-Claude Curchod, 1986 / Archives cantonales vaudoises, Fonds Edipresse
p. 3-4	© WSL-Institut für Schnee- und Lawinenforschung SLF / Foto: Stefan Margreth
p. 5-6	© Musée de l'Elysée, Lausanne
p. 7-8	René Zäch © UFC / Foto: Scheltens & Abbenes, Amsterdam
p. 9-10	© Walter Kuster, Engelberg / Talmuseum Engelberg
p. 11-12	© Dolores Rupa / KlangWelt Toggenburg
p. 13-14	© Adriano Heitmann
p. 15-16	© Philippe Pache / Confrérie des Vignerons
p. 17-18	© Markus Burla / Basler Fasnachts-Comité
p. 19-20	Libra da dretgs d'autur (François Junod)
p. 21-22	Libra da dretgs d'autur (François Junod)

© Uffizi federal da cultura

Berna, october 2014

Univers
53